

De omgekeerde wereld

Het kerstfeest, waarvoor de voorbereidingen overal in volle gang zijn, is in onze samenleving een feest van de gevestigde orde. We versieren de wereld die we met elkaar hebben gemaakt. We vieren de status quo. Een nog altijd betrekkelijk welvarende maatschappij stalt haar welvaart uit. De machtigen der aarde bevestigen hun macht religieus of humanistisch in het houden van een kersttoespraak. Degenen die een gezin hebben vieren de intimiteit van hun eigen home. Je kunt - hoewel niemand dat zo zal bedoelen - de geborgenheid van je eigen leefwereld zelfs vieren door met kerst een eenzame uit te nodigen. Zo' n viering kan het verschil tussen eigen geborgenheid en eenzaamheid van de gast juist extra doen uitkomen.

Het onderstebovenfeest

Jezus is niet gekomen om onze wereld met haar verhoudingen te bevestigen. Hij keert ze om! Toen Maria van Jezus in verwachting, was profeteerde ze: -Hij heeft machtigen van de troon gestort en eenvoudigen verhoogd, hongerigen heeft Hij met goederen vervuld en rijken heeft Hij ledig weggezonden (Luc. 1:52-53). Het feest van de Messias is niet het feest van de al dan niet godsdienstige bevestiging van onze wereld, maar van de omkering daarvan! Een Nederlands christen, die maanden had geleefd te midden van de armen in een sloppenwijk van een Zuid-Amerikaanse stad, getuigde dat hij daar het kerstfeest op zijn zuiverst had gevierd. Hij zei: -Als rijke moet je met kerst niet vanuit je rijkdom iets goeds doen voor de armen. Je moet dat feest met de armen meevieren! Dat is het kerstfeest op zijn diepst gespeeld! Als je het feest van de omkering der verhoudingen wilt vieren, kun je dat alleen doen door jezelf in je verhoudingen te laten omkeren.

Hoe het mogelijk wordt

Christus, komende uit de Hoge, keert op aarde de verhoudingen om: armen worden rijk, rijken worden arm. Laaggeplaatsten worden verhoogd, te beginnen met Maria, de moeder des Heren. Hooggeplaatsten worden verlaagd, te beginnen met de Heer zelf. Dit laatste is van uitzonderlijk belang. Hij die de verhoudingen komt omkeren laat die omkering bij zichzelf beginnen. Om het met Fil. 2:6-7 te zeggen: -Hij die in de gestalte Gods was heeft de gestalte van een dienstknecht aangenomen! Christus kwam geen revolutie brengen. Revoluties keren de verhoudingen maar schijnbaar om. Machtelozen grijpen de macht. Maar hierin blijf macht macht! De laagsten ontruimen de zetels van de hoogsten, om er daarna zelf op plaats te nemen. En zo blijft hoog hoog en laag laag! Als Christus zijn intrede doet in deze wereld, kiest de Hoogste voor het lage, de Rijkste voor de armoede, de Almachtige voor de machteloosheid. Hierin wordt het hoge van zijn superieure distantie ontdaan. En wordt rijkdom van zijn noodzaak tot zelfhandhaving ontleid. En wordt macht van zijn dwang tot zelfbevestiging bevrijd. In de middeleeuwse katholieke kerk werd het zogenaamde -narrenfeest gevierd. Het begon in de adventstijd en eindigde met de lijdensstijd. In de festiviteiten rond het narrenfeest werden in de kerk de rollen grondig omgedraaid. Om een idee te geven: de koster van de kerk werd als bisschop verkleed de stad rondgereden. Hierin zit een diepe gedachte. De gemeente is de gemeenschap waar -hoog en -laag wordt gerelativeerd. Om dit te beseffen is het soms nodig om met die verhoudingen de gek te steken. Het zou een plaats in de liturgie moeten hebben!

In zijn Zoon komt de Hoge en Verhevene zijn intrek nemen bij laag-bij-de-grondse mensen, om hen tenslotte de voeten te wassen (Joh. 13). Jesaja zegt van God en profeteert hierin van de Messias: -In de hoge en in het heilige woon Ik en bij de verbrijzelde en nederige van geest, om de geest der nederigen en het hart der verbrijzelden te doen opleven (Jes. 57:15). God gaat op een unieke wijze om met -hoog en -laag. Gods hoogheid betekent niet: God nog een trapje hoger dan wij hoger proberen te zijn dan anderen. Gods verhevenheid stabiliseert niet een hiërarchie, maar relativeert en revolutioneert die fundamenteel. Gods hoogheid keert al onze verhoudingen tussen -hoog en -laag voortdurend om. Gods verhevenheid is méér dan de maat van zijn distantie tot ons. Zij is tegelijk en vooral de maat van zijn mogelijkheid om diep te kunnen bukken. Zo hoog als Hij is, zo diep buigt Hij zich tot ons neer. De wijze waarop God met zijn hoogheid omgaat verandert menselijke nederigheid van karakter.

De grote God woont bij kleine mensen. De Verhevene woont evenzeer bij de -nederige van geest als in het -hoge en heilige (Jes. 57:15). Hij is er niet op liefdadigheidsbezoek. Hij woont er! Hij is er thuis! Hij is daar helemaal zichzelf! Dat de hoge God zijn woning kiest bij nederige mensen, die uit zichzelf niet veel voorstellen, verandert laagheid, kleinheid en nederigheid fundamenteel: het lage is het toneel van Gods hoogheid. Het kleine toneel van zijn grootheid. Het zwakke de werkplaats van zijn macht. Kleinheid en nederigheid blijken in het onderstebovenfeest geen krachteloosheid te zijn, maar potentiële dynamiek. Hoe kunnen we dat met kerst echt vieren?